

אברך

ויקראו לפניו אברך (בראשית פ"א, ט)
 "זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט ט)

**מתורגמו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל**

פרשת בראשית תשפ"ג • שנה ב' - גליון צ"ה • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

אוצרות יוסף

דרוש ח

בראשית ברא (א, ט)

לשון 'בראשית' - מורה על ראשית המוחלט

בספר אדרת אליהו להגר"א ז"ל (בפרשתנו ד"ה בראשית - ה' כתב, וז"ל: ההכרח לבוא בתחלת הבריאה מאמר 'ראשית' ולא 'ראשונה', כי ההכרח בין לשון ראשית לראשון הוא, כי מלת ראשון נופל בבחינת זולתו ולשון ראשית נופל בבחינת נמצא זולתו הקודם לו, דרך משל א' ב' ג', ב' הוא ראשון לג' בערך ג', אפס לא בערך א', ומלת ראשית הונח להורות על ראשית ההחלט, אשר לא יצויר דבר נמצא קודם לו, ע"ש ה"טב.

והיינו, שהיתה הבריאה יש מאין, ועל כן כיון שהיא עצמותה אין לה מציאות כלל, היתה ראויה שתחזור לאין, לולא שנספע לה תמיד המציאות ממנו יתברך, עיין בארוכה בספר **התניא** להרב מלאדי ז"ל (שער היחוד והאמונה פרק ב').

וזה שאנו אומרים במוזיק דרבנו, ויצרנו יוצר 'בראשית' (עיין סוטה טז.), היינו לא 'בראשונה', שזורה שהיה כבר דבר, רק בראשית דמורה ראשית המוחלט, שלא היה מתחלה דבר כלל. וזה הונונה 'ברכות והודאות וכו' על שהייתנו וקיימתנו', היינו שאתה משפיע לנו המציאות תמיד, וזהו הקישור, 'וצרנו יוצר בראשית', לכן מעתה החיוב עלינו, לתת 'ברכות והודאות וכו' על שהייתנו וקיימתנו, ודו"ק היטב מאוד.

אוצרות יוסף

דרשה לשבת טובה

בראשית ברא אלקים (א, ט)

מחשבת הבריאה בדין - מעשה הבריאה ברחמים ולכן מתקבלת תשובה על עשה רק בעת התגברות הדין
איתא בבראשית רבה (יב, טו), בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, שנאמר 'בראשית ברא אלקים',

גליוני הש"ס

שבת י

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (א, ט).

בשש מצוות מצוונו - שכל המקיימם כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית

איתא בשבת (י.), כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כתיב הכא (שמות יח, ג) 'ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב', וכתיב התם 'ויהי ערב ויהי בקר יום אחד'.

עיין כלשון זה בשבת (ק"ט.), ועיין מה שכתבתי על **הגליון** (שם ד"ה קורעין) בשם **הכלב** (סימן ז), ועיין כזה במהר"י **וויל** (סימן קצ"ד ויש שנהגו) על קיום מצות סוכה, ועיין עוד כזה על קיום מצות מצה **ברוקח** (הלכות פסח סימן רצ"א), ועיין עוד כזה על קיום מצות מצה **ברוקח** (הלכות פסח סימן רצ"א ד"ה האוכל), [וזה גם כן אחד מן הדברים שנדמית בהם סוכה למצה, עיין מה שהארכתי בגליון סוכה כו. ד"ה נאמר].

גליוני הש"ס

שבת קמט

בצלם אלקים ברא אתו (א, כז).

גדרי תיבות - "צורה ודיוקן"

פירש רש"י, פירש לך, שאותו צלם המתוקן לו צלם דיוקן יוצרו הוא.

עיין **נימוקי יוסף** בבא קמא (דף לו, מדפי הרי"ף ד"ה בדיוקני) אהרן דאין משלחין מעות בדיוקני, שכתב, כל הצורות נקראות 'דיוקני' בשביל צורת האדם, שהיא נקראת כן על שם שהיא שניה לקונה, שאין בכל הצורות כמוה, כדכתיב (להלן טו, ו) 'כי בצלם אלקים עשה את האדם, ודיו כמו דיו פרצופים (ברכות ס"א) עיין שם"ו.

ואולם מגמרא שבת (קמט.) דאיתא תחת הצורה ותחת הידיוקנות, משמע דצורה ודיוקן תרי מילי ניהו.

ט) שכתב שם: "האוכל מצה כהלכתה שבעה ימים, כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כדכתיב (שמות יז, ג) 'מצות יאכל את שבעת הימים', ימים אין כתיב כאן, אלא שבעת הימים, שבעה ימי בראשית" (ובשור"ת מהרש"ם ח"ג בהשמטות לח"א סימן ר"י, יחס בטעות דדברי הרוקח לקוח מהירושלמי, וכבר העיר בזה בשור"ת צ"ח אליעזר ח"י סימן כז אות א, ע"ש).
ז) שם הביא רבינו תשע השוואות מסוכות לפסח, הובא בגליון מא (חג הסוכות תשפ"ב).

יא) כוונתו, דתיבת 'דיוקני' הוא שילוב מב' תיבות, 'דיו' היינו שני, כמו 'דיו' פרצופים, דפירושו דהקדוש ברוך הוא ברא 'שני' פרצופין באדם הראשון, כדאיתא בברכות ס"א, 'קנו' היינו קונה, והכוונה בצורת האדם היא שניה לצורת קונו, ומבואר מדבריו, צורת אדם נקראת דיוקן, ומוכח דצורה ודיוקן חזא מילתא היא. ועל זה מעיר רבינו, דמלשון הגמרא דשבת מוכח ד'צורה' ו'דיוקן' תרי מילי ניהו.

יב) ועיין רש"י שם ד"ה כתב המהלך תחת הצורה ותחת הידיוקנות: "כגון בני אדם המציימים בכותל חיות משונות, או 'דיוקנות' של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה זו 'צורת' חיה פלונית וזו 'דיוקנית' פלוני ופלונית", ומוכח מדקדוק לשונו ד'צורה' קאי על חיה ו'דיוקני' קאי על אדם ודוק, וכן הוא לשון **המחבר** אור"ח סימן ש' ע"ש, עיין שם.

ראה שאין העולם מתקיים במדת הדין, חזר ושיתף מדת הרחמים, שנאמר (להלן ב, ד) 'ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים', עיין שם"ו.

נמצא, דמדת הדין שורשו במחשבת הבריאה, ומדת הרחמים שורשו במעשה הבריאה, דביום 'עשות' שיתף שם הוי-ה מדת הרחמים.

ובזה יובן הטעם, דענשינן על עשה רק בעידן ריתחא, כמבואר בש"ס מנחות (מ"א), ולדעת כמה **ראשונים** (רש"י בעין יעקב מנחות שם ד"ה ענשינן; ריטב"א ראש השנה טז; ד"ה וא"ר יצחק) אפילו עשה המחוייבת בהחלט, גם כן לא ענשינן רק בעידן ריתחא. והנה צריך להבין מדוע לא יהיה עונש אביטול עשה רק בעידן ריתחא, הרי גם ביטול עשה היא עבירה וראויה לעונש, ומדוע ממתנין עד עידן ריתחא.

אולם יש לומר הטעם בזה, דבאמת הרי הקדוש ברוך הוא חפץ חסד ואין רצונו בהעונש, רק שהאדם יעשה תשובה ולא יבא עליו עונש, ועל כן הוקבע עונש ביטול עשה רק אעידן ריתחא כדי שתועיל התשובה. וזה, דהרי התשובה והחרטה על ביטול עשה באמת לא היה ראוי להועיל, דסוף סוף הא חסר הקיום, אלא דמועיל - כיון דמתחרט ומצטער עתה על הביטול שביטל, והוא חפץ עתה לקיים העשה, אך שכבר עבר זמנה ואי אפשר עוד, על כן הוי זה החפץ, שיש בלבו עתה החפץ ורצון לקיום, חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, דמעלין עליו כאילו עשה (ברכות ו, ג) ועל כן הוי החפץ והרצון לבד קיום העשה, ודו"ק"ו.

ועל כן, בעידן ריתחא דהוא אז שעת הדין - כפי המהות שלמעלה לפי מחשבת הבריאה דשורשו במדת הדין, לכן כח המחשבה אלים או טפי, ומתקבלת גם מחשבת קיום העשה לקיום, ומהני תשובה על ביטול עשה, ועל כן הוקבע גור עונש ביטול עשה רק אעידן ריתחא - שעת הדין, כדי שתוכל התשובה לעצור בעד העונש, דלפי שעת הדין - מחשבת הבריאה - לא מהני התשובה גם על ביטול עשה, ומה שאין כן אילו היו גורזין עונש בשמים על ביטול עשה גם שלא בשעת הדין, דאין אז המהות לפי המחשבה, ולא אלים כח מחשבה, אזי לא היה מתקבל מחשבת הקיום לקיום, ולא היתה מועלת התשובה, ודו"ק.

ו) עיין שם שכתב רבינו: "ועיין **כלבו** סימן ז, פירש כל העונה אמן היא שמיה רבא בכל 'כחו' (שבת קט"ז), שכן בתיבות 'יהא שמיה רבא מברך לעלם לעלמי עלמא' יש 'כח' אותיות, והם 'ו' תיבות ו'כח' אותיות. וכה בפסוק ראשון של בראשית, ופסוק שלפני עשרת הדברות (שמות כ. א), ועל זה סמך בדרש, כל העונה אמן הוא שמיה רבא כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, וכמו ששמע עשרת דברות מפי הדיבור, לקיים מה שנאמר (תהלים ק"א, ב) 'כח' מעשיו הגיד לעמו, עד כאן דבריו, עיין שם"ו.

ז) שכתב שם: "המקיים מצות סוכה, כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, סוכה דומה לב', ועולם דומה לב', ב' עולמות ב' יצרים", עיין שם. ביאר דבריו, סוכה דומה לב', היינו כמו הכשר סוכה שהוא בג' פעולות דומה כדאיתא בסוכה ב, כן העולם דומה לב', עיין מנחות כט: העולם דומה לאכסדרה, והיינו שיש רק ג' מחיצות, כמו שביארו בתוספות ראש השנה כד. ד"ה אכסדרה.

ח) דאיתא שם בדה"א א"ר יודאי, על הפסוק (ח' ד' ו') 'ונתן לרעהו: "ונתן לרעהו, זו ממות למה... אמר ר' יודאי, מצות יבום משובחה, והמקיים מצות יבום לשמה נעשה שותף להקדוש ברוך הוא..." ר' חנינא אמר, גדולה מצות יבום, נעשה שותף למצות יבום נעשה שותף להקדוש ברוך הוא. דכתיב (ח' פ' ט) 'ולא יכרת שם המת', וכתיב (מלכים א, ד' ב) 'ולא יכרת לך איש' וגו'."

א) ועיין **אוצרות יוסף** חידושי יורה דעה קונטרס ב אות מב, שכתב בתוך דבריו: "מבואר אצלי **בכתבי אגדה שלי**, דכל דבר הנברא בנס, גם קיומו הוא דרך נסיי, כיון דבטבע אין מציאות לדבר ההוא, על כן אילו היה מסתלק ממנו ענין הנסיי, מיד היה נופל תחת הענין הטבעי, ואז היה נאספ וחוזר לאין, כיון דבטבע אין לו מציאות כלל, וכל התהוותו רק בנס. וכזה מבואר בספר **התניא** (שער היחוד והאמונה פ"ב) בפירוש הכתוב (חמ"ה טו, ט) 'ואתה מחיה את כולם', דכיון דכל הבריאה נבראה יש מאין, על כן אילו היה מסתלק מפעו יתברך מן הבריאה לקיימה אפילו רגע אחת, מיד היתה חוזרת לאין, כיון דמצד עצמה אין לה מציאות כלל, עיין שם היטב. וכזה הוא גם בענין הטבעי וענין הנסיי, דו"ק היטב מאוד."

ב) והובא ברש"י כאן.

ג) **המשך לשונו**: "ולא כפירושו התוספות במנחות שם ד"ה ענשינן, דרק אפשר שצריך להביא עצמו לידי חיוב, כמו לבישת בגד בת ד' נפלות להתחייב בציצית, הוא דלא ענשינן רק בעידן ריתחא."

ד) באופן אחר קצת, עיין **גליוני הש"ס** יומא פו. ד"ה עבר על עשה, וביתר ביאור והסעמה **באוצרות יוסף** דרשה שלכת טובה פיסקא פ"א פ"ג.

ה) כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שנאמר (ה' א) 'ויכולו', אל תקרי 'ויכולו' אלא 'ויכול'."

'לא טוב היות האדם לבדו' (ב, יח)

פנינים וחידושים ממשנתו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע המתגלים לראשונה מתוך תשובה ארוכה וערוכה בענין גט שכתב רבינו בימי שבתו על כסא ממלכתו בעיר קראקא יצ"ו ויחד עמו התמו חברי בי דינא רבא - ביום ב' פרשת חיי שרה כ"ב מרחשון שנת בעת"ר ~ מתוך גזני הגאון הגדול בעל 'שבת הלוי' זצ"ל ~

עיגון איש חמור מעיגון אשה גם אם כבר קיים מצות פריה ורביה

עיין טורי זהב (אהע"ו סימן קיט סק"ד) דכתב וז"ל: ולע"ד יש היתר בזה מטעם אחר, דחומרא זו מקורה מן הירושלמי (יבמות פ"ד ה"א) שמביא בית יוסף (שם סעיף 1 ובדק הבית ד"ה כתבו) משום גרידה, היינו בימי התלמוד דהיה היתר לישא שתי נשים, נמצא דיש להחמיר להצילה מקילקולה אפילו לעתיד, כי הוא יכול לישא אחרת, מה שאין כן בזמנינו שיש חרם דרבינו גרשום שלא לישא שתי נשים, נמצא שהוא יהיה מעוגן כל ימיו, וזה וודאי שראוי לחוש לעיגון שלו, קל וחומר מעיגון של האשה, דהקילו חכמים הרבה בעדות אשה (עיין שבת קמה: יבמות כה: גיטין ע"א), ואם כן קל וחומר בעיגון איש שהוא מצווה אפריה ורביה (עיין יבמות סה:), שיש להקל על כל פנים כשהיא עתים חלומה לגרשה בעת חלימותה, ואין כאן אלא גזירה דרבנן, עכ"ל.

ומה שכתב דעיגון האיש גדול יותר מפאת שמצווה אפריה ורביה, נראה דאפילו אם כבר קיים פריה ורביה גם כן עיגונו גדול יותר, מפאת האיסור דאסור לעמוד בלא אשה, מקרא ד'לא טוב היות האדם לבדו', כמבואר ביבמות (סא:).

אשה אינה מצווה בכפ"ר דבעת הציווי לא היתה בעולם

דאילו באשה אין ברור אם יש איסור זה, למאן דלית ליה דו פרצופין נבראו (עיין ברכות סא), ואם כן כשנאמר מקרא זה עדיין לא היתה אשה בעולם, ועל כן יש לומר דאינה בכלל האיסור. דלא דמי לכל התורה דהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין כו' (עיין קידושין לה:), דעתה כבר יש מין נשים בעולם, וכשנאמר בתורה האיסור באיש גם האשה היא בכלל מהקישא הנ"ל, ומה שאין כן אז שלא היה עדיין מין

אין מייצע ל'טוב' - אלא כל שאינו טוב הוא רע

וגם לשון 'כי טוב הדבר', וודאי דראוי וחיוב לעשות כן, דאם אין עושין כפי הטוב - הנה הוא רע. וכבר אמרו 'מהיות טוב אל תיקרי רע', עיין בבא קמא (פא:), והוא מקרא (משלי ג, כו) 'אל תמנע טוב מבעליו' כו', ונאמר גם כן בלשון לאו 'אל תיקרי ואל תמנע' כו'.

ועיין עוד שבת (קמט:): 'גם ענוש לצדיק לא טוב' (משלי יז, כו), אין 'לא טוב' אלא רע כו', עיין שם, והיינו דאין שם מייצע בין הטוב והרע, רק אם הוא לא טוב - הוא רע ממילא. והטעם נראה, דגם המייצע והבינוניות הוא גם כן טוב, עיין ש"ס בבא בתרא (טט:), חזינא אי דיקלא טבא הוא כו', וברשב"ם: כלומר מן הבינונים כו', עכ"ל. הרי דהבינוניות הוא גם כן טוב, ועל כרחק 'לא טוב' הוא ממילא רע, כיון דאין שם מייצע, דהמייצע הרי הוא גם כן בכלל טוב, ודו"ק.

וכן נאמר גם כן (שמואל א ב, כג) 'אל בְּנֵי כִי לא טובה השמועה'. והכוונה על איסור, עיין קידושין (פא:), מלקין על לא טובה השמועה, ובסנהדרין (כו:), עני מרי ארבעין בכתפיה כו', עיין שם ברש"י (ד"ה ארבעין).

והגם שמצינו 'ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו' (יחזקאל יח, יח) - זה הבא בהרשאה, עיין שבעות (לא:), ועל כרחק לכאורה דאינו איסור, דהא קיימא לן (בבא קמא ע:), דהרשאה שליח שווה, ואילו היה איסור היה ראוי שיובטל השליחות מטעמא דאין שליח לדבר עבירה (עיין קידושין מב:), מכל מקום אינו מוכרח, כיון דאין גוף הדבר איסור רק השליחות.

ועוד יש לדחות בכמה גווני, וגם אין כל העניינים והלשונות שוים. ועל כל פנים מצינו לשון 'טוב' שהוא חיוב ומדינא ככל הנ"ל.

אם הלשון 'טוב' ו'לא טוב'

מתאים גם לדבר שהוא חיוב או איסור

בתשובת מהר"מ (מרוטנבורג, דפוס פראג סימן תקמו) כתב: נשאלתי על אחד שהזמינוהו גדולי העיר ופרנסיה לדין אשר כל דברי העיר נחתכין על פיהם, והגדון אומר איך אדון בעיר הזאת, והלא אימתכם מוטלת על הדיינים וגם טענותי יסתתמו בפניכם. אמרתי כי טוב הדבר להדיינים ולנידונים ללכת במקום הסמוך.

ודייק החכם צבי (ח"א סימן יד"ה וקצת) בלשון 'כי טוב הדבר', דלאו דינא הוא, רק עצה טובה ומדת חסידות. ואינו מוכרח, עיין רש"י חולין (לב. ד"ה תיקו) וז"ל: ונראה דהשוטט רוב סימנים והשליך מידו והענף שוהה למות, אסור לחזור ולחתוך המיעוט בתורת שחיטה, דמוטב שיכה על הצואר בסכין או ימתין עד שימות, עכ"ל. הרי דכתב לשון 'דמוטב' על מה שכתב בעצמו דהוא איסור.

ואף דעמדו על זה **השבות יעקב** (ח"ב י"ד סימן נד) **והנודע ביהודה** (י"ד תנינא סימן ב ד"ה אבל), ועיין מה שכתבתי בזה בתשובתי **בבן פורת** חלק א סימן ט (אות ג ד"ה ועפ"י)². מכל מקום שטחיות הדברים, דלא דייקנין לישנא בזה, ושייך לשון 'טוב' ו'מוטב' גם על דבר שהוא מדינא. והרי לשון מקרא (קהלת ה, ד) 'טוב אשר לא תדור', והוא איסור גמור, ומונעים תקנת קדשים עבורו, עיין ש"ס מנחות (פא:). ונקרא הנידר 'רשע', כמבואר בנדרים (ט). במשנה ובש"ס שם (כב:).

וביבמות (סא:) אף על פי שיש לו לאדם כמה בניס, אסור לעמוד בלא אשה, שנאמר (בראשית ב, יח) 'לא טוב היות האדם לבדו'. והרי גם כן לשון 'לא טוב' על איסור. ועיין שו"ת רד"ך (בית יז חדר ה ד"ה ולוחא) דאיסור הנ"ל דעמידה בלא אשה הוא איסור גמור דאורייתא מקרא הנ"ל, עיין שם³.

(ה) שכתב: 'ארבעין בכתפיה - חייב מלקות הוא, אף על פי שאין שם התראה, דאמר מר (קידושין פא:) מלקין על לא טובה השמועה, שנאמר 'אל בני כי לא טובה השמועה'.

(ו) במי שגירש אשה שהיא עיתים שוטה עיתים חלומה, וגירשה בעת חלימתה, מפני שהיה נראה שתשאר כך, דמגורשת, כדברי הרמ"א שם סעיף ו.

(ז) עיין גליוני הש"ס יבמות סה. ד"ה נושא, שהאריך במקור גזירת רבינו גרשום.

(ב) לבאר "על דרך החידוד" טעמא דרש"י מדוע לכתחילה אסור ובדיעבד שרי, עיין שם בארוכה.

(ג) רבינו מציין לדבריו גם בגליוני הש"ס ברכות סא. ד"ה ויבן; יבמות סא: ד"ה אסור, וכן בתשובתו מכת"ק הנדפס בשו"ת חזון נחום ח"ב בסופו אות יח; שם אות כא (וראה להלן הערה ח).

(ד) וכן הוכיח רבינו כן מדברי הרשב"ם אלה, בגליוני הש"ס שבת קמט: ד"ה אלא. וראה עוד גליוני הש"ס ראש השנה טז: ד"ה ועם.

(א) תשובה זו לא נדפסה בשו"ת בן פורת, ולא נמצאה בשום מקום אחר. לפי הנראה קיבלם הגאון בעל 'שבת הלוי' זצ"ל בבחרותו בוועין - אחרי פטירת רבינו - מחתן רבינו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל הי"ד שהיה מקורב אליו (כמסופר על ידו, ראה גליון ה - חשון תשע"ו). תשואות חן למע"כ נכדו ידידנו הנעלה הרה"ג ר' שלום צבי ענגלענדער שליט"א מלונדון, על השתדלותו להביא תשובה נפלאה זו לבית האוצר של המכון.

ומשוויה ליה כרות שפכה, עכ"ל הגמרא.

וקשה לפי זה על לשון רבי מאיר בבבביתא
'מפני שחשודין על שפיכות דמים', ולא אמר מפני שעושהו כרות שפכה, והרי עיקר כוונת רבי מאיר לומר דעכו"ם לא ימול ישראל אפילו אחרים עומדים על גבו, דבזה הוא כל הפלוגתא בינו לחכמים, דבאין אחרים עומדים הרי גם החכמים מודים דלא ימול, ואם כן איך נתן רבי מאיר הטעם מפני שחשודין על שפיכות דמים, והרי באחרים עומדים אין הטעם משום שפיכות דמים רק משום דמצי ליה סכינא ומשוויה ליה כרות שפכה.

ועל כרחק לנו לומר, דמה דמשווי ליה כרות שפכה - זה עצמו קורוהו רבי מאיר שפיכות דמים, והוא נכלל במה שאמר מפני שחשודין על שפיכות דמים, דכיון דכרות שפכה לאו בר אולודי הוא, לכן מה שעושהו אינו יכול להוליד הוה ליה כאילו הרגו, והוא כנ"ל דמה שאין לו זרע נדמה לפיקוח נפש.

ועל כל פנים, זה מיסתבר וודאי דראוי להאמין לעד אחד באיסור חרם דרבינו גרשום, דאם הקלו להאמין לעד אחד באיסור אשת איש החמור ודבר שבערוה משום עיגונא דאיתתא (עין יבמות פח.), כל שכן שיש להאמינו באיסור חרם דרבינו גרשום הקל משום עיגונא דגברא דקשיא טובא טפי מעיגונא דאיתתא וכנ"ל.

העמוד בלא אשה

דומה לענין פיקוח נפש

ועיין ירושלמי פרק כלל גדול (פ"ו ה"א), דמדמי ליה לעמידה בלא אשה לפיקוח נפש. עיין שם דאמר, גדול שנשבה בין העכו"ם (ושכח איתיה שבת), רב ושמואל, חד אמר מונה ששה ועושה שבת כו'. ויחוש לכל הימים, כהדא קידש אשה בעולם כו'. רבי יוחנן אמר חושש לכל הנשים כו', תמן יש לו תקנה, יכול הוא לישא גיורת, יכול הוא לישא משוחררת, הכא מאי אית לו. **ובקרבן עדה**: הכא מה תקנה יש שלא ימות ברעב, עכ"ל, עיין שם.

והרי, דאילו היה נצרך לעמוד לגמרי בלא אשה, היינו אילו לא היה אפשר לו לישא גם גיורת ומשוחררת, היה נדמה זה לפיקוח נפש, דאם לא כן הוה ליה להירושלמי לחלק בפשיטות דתמן אינו דבר של פיקוח נפש, ומה שאין כן כאן דהוא פיקוח נפש שלא ימות ברעב.

לרבי מאיר עשיית אדם כרות שפכה שאינו מוליד - היא שפיכות דמים

ועיין ש"ס עבודה זרה (כו.), תנו רבנן, ישראל מל את העכו"ם כו', עכו"ם לא ימול ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים עכו"ם מל את ישראל בזמן שאחרים עומדים על גבו, אבל בינו לבינו לא. ורבי מאיר, אפילו אחרים עומדים על גבו נמי לא, דזימנין דמצלי ליה סכינא

אשה בעולם, ולא היה אפשר להיות מכוון מאמר 'לא טוב' וגו' לכלול גם מין האשה, כיון שלא היה המין ההוא נמצא עדיין כלל, ועל כן יש לומר דאין האשה בכלל איסור זה - עיין שו"ת רד"ך (בית י"ז חדר ה"ד"ה ולרוחא - ד"ה והשתא) דדן בזה אי הוי האשה בכלל איסור 'לא טוב' וגו' הנ"ל, למאן דאמר הנ"ל דלית ליה דו פרצופין נבראו, עיין שם היטב".

ועיין שלחן ערוך אבן העזר (סימן א סעיף ג) **ברמ"א**, דכתב רק - בשם יש אומרים - דאשה לא תעמוד בלא איש משום חשדא, ואילו באיש מבואר שם (סעיף ח) דאסור לו לעמוד בלא אשה, והוא מקרא ד'לא טוב' הנ"ל, כש"ס יבמות הנ"ל. ועיין שם בבית שמואל (ס"ק ג) בשם הרמב"ן **במלחמות** (יבמות כ. מדפי הר"ף) דמסופק אם הוא אסמכתא או דרש גמור, ועיין בשו"ת רד"ך שם דכתב דהוא איסור דאורייתא, עיין שם.

ואפילו לסברת הרמב"ם (הלכות אישות פט"ו הט"ז) המובא בבית שמואל שם דהוא רק אסמכתא, מכל מקום איסור שיש לו אסמכתא בקרא, חמור טפי משאר דרבנן, כמבואר ברש"י שבת (לד. ד"ה בעירובי), ועוד בכמה דוכתי".

ועל כן פשוט, דגם מי שקיים פריה ורביה, עיגון ידידה קשיא טפי, דעומד באיסור 'לא טוב' הנ"ל. גם עומד בהרהורי חטא המביאים לידי טומאה חלילה, מה דלא שייך באשה.

ח עיין גלוני הש"ס בברכות וביבמות (המצוין לעיל הערה ג), שדן רבינו בזה ובדברי הרד"ך, והובא בתפארת יוסף בפרשתנו עמוד פג-פד.

ט עיין חגיגה יח. ותוספות עבודה זרה כב. ד"ה תיפוק. וראה **לקח טוב** כלל ה פיסקא קכט; בית האוצר מערכת א כלל קצ.

"כי לקח טוב נתתי לכם..."

ספר היסוד והמסודים של סדר התורה והטובים והרבים רבי יוסף ענג'ל זצ"ל

לקח טוב

אחד נפלא סדר כ"ד כ"ד המיועדים והמיועדות ביום הירושלים והירושלים במאמץ ובמקומות נא לאור בנורחיה וירושלמי אשת קים ומשפט אלפי יצנים ומסודות סודות ומסודות

קל די מכון אוהבי תורה

למכון מספר תורה של רבי יוסף ענג'ל זצ"ל

מכון אוהבי תורה

הבטחה האחרונה שמחוללת פלאים: **"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"**

ניתן להשיג את ספרי המכון בהגיונות הספרים המובחרות או בהזמנה טלפונית: 03-510-4720

(המחיר מיוחדת לשיבות ומסודות התורה ולמסודות מיוחדות)

עם ישראל מברך 'שהחיינו'

הספר הנודע בעולם הלמונות והעיון, הספר שלא מש משולחנם של גדולי ישראל וגאוני הדורות כבר למעלה מ-120 שנים

הספר הפותח שערים חדשים בדרך הלימוד

סגנון מיוחד המתאים ללומדים ותקנים וכתובים צעירים, אכרבי כולל ועוסקי הפרנסה גם יחד

אתחון דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות **מורן הגה"ק רבי יוסף ענג'ל זצ"ל** התייחס על כללים ושרשים בש"ס ומענה ד' יענות נפלאות ומתייחסות בכל מנעו התורה

י ו צ א ל א ו ר
במהדורה מחודשת ומפוארת

למכונים מספרים ודפוסים במחוללת עד הנה: **מכון אוהבי תורה: 1800 200 855** (קצ' לזכרון גם את ספר 1990 ורבינו יצחק ענג'ל זצ"ל)

להשיג בהגיונות הספרים המובחרות **מכון אוהבי תורה**

להשיג בהגיונות הספרים המובחרות

הבטיח רבינו: "כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי - אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון" (הגה"צ רבי יצחק מעגדל מארגשטערן זצ"ל חתן רבינו - ששמע מפני רבינו והכריז על כך במעמד ההלוויה הרבתי באשכבתיה דרבי)

”נעשה שותף להקב”ה במעשה בראשית”

בעת אמירת 'ויכולו' היא שעת רצון כי שותף - מה שעשה עשוי | אמירת 'ויכולו' היא עדות למעשה בראשית והיא מטרת ותכלית בריאת העולם | האומר 'ויכולו' נעשה שותף בפועל ממש במעשה בראשית - כי התכלית עצמה עושה את הפעולה

לראות 'מי ברא אלה', וזה הוא היסוד מוסד לרפואת הנפש ולרפואת הגוף...

”בוודאי בשבת קדש זה, שקורין פרשת 'ויכולו', שבאמירתה נעשה האדם כמו שותף להקב”ה במעשה בראשית על ידי הריאה 'מי ברא אלה', שהיא מהריאה שמאירה את העינים להיות העין רואה, והלב חומד חמודא דאורייתא, ושותף מה שעשה עשוי, בודאי הרפואה קרובה לבא, ביחוד על הריאה, וממילא על כולא גופא, רפואת הנפש ורפואת הגוף לכל חולי ישראל, אמון.”

רבינו ז”ע בדרשה לשבת שובה (אוצרות יוסף פסקא קיט), מבאר ברעיון נפלא את עומק ענין השותפות במעשה בראשית, ומחדש שהאומר 'ויכולו' נעשה שותף בעשה ובבריאת העולם בפועל ממש¹. וזו לשון קדשו:

”כי אמירת ויכולו הוא שמעיד על הקב”ה שברא העולם, ועיקר הבריאה היתה רק עבור זה, שיכירו בני אדם את כבודו יתברך כי הוא הבורא עולם יתברך (עייני רמב”ן פרשת בא יג, טז ד”ה ולפיכך). ואם כן נמצא שזה האיש שאומר ויכולו ומעיד ומכיר את הבריאה שברא יתברך, הנה האיש הזה - בו נתקיים תכלית הבריאה.

”ונודע (עייני מורה נבוכים ח”א פרק טט; תפארת ישראל פרק לו ד”ה ובגמרא) דהסיבה התכליתית היא עצמה הסיבה הפועלת, כי כל פועל עבור איזה תכלית שיהיה, הנה התכלית הוא הסיבה שבעבורו פעל, ולולא התכלית המכוון לא היתה הפעולה נפעלת, ואם כן הוא כאילו היה התכלית עצמו פועל הפעולה. ועל כן זה שמעיד ומכיר כו', שבו יש תכלית פעולת הבריאה דהוא ההכרה, הנה הוא עצמו משתתף בהפעולה, ועל כן הוא כאילו נעשה שותף במעשה בראשית. ודו”ק היטיב כי הוא נכון מאוד בסייעתא דשמיא².”

מעשה כלום, ובמה יעשה שותף. עוד, מה היא הפעולה הגדולה הזאת שבאמצעותה ישיג השגה זו. ועוד, לו יהיה שיהיה מעשה זה גדול עד מאוד... ומנין מצאו להאריך לשון לצד עילאה להשתתף עמו במעשה בראשית, עיני שם.

(ז) וראה עוד שם (פסקא קטו-קכ) שביאר רבינו בזה “ענין מה דשני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא... דיום ראשון דראש השנה הוא זמן הבריאה, ויום שני דראש השנה הוא זמן הכרת הבריאה, שהאדם מעיד ומכיר שהשם יתברך ברא מעשה בראשית, ועל כן אלו שני הדברים - הבריאה והכרת הבריאה - מתאימים יחד וודאי, כי כל הבריאה הנה היתה רק עבור ההכרה שיכירו הנבראים את הבריאה - 'וידע כל פעול כי אתה פעלת' (תפלת ראש השנה), 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי' (ישעיה מג, ז).”

וראה עוד בגליון זה, עמוד א, שהביא רבינו שש מצוות נוספות שמצוי בהן בחז”ל ובראשונים שהמקימן נעשה שותף להקב”ה במעשה בראשית.

בציעת הפת פונה היה רבינו אליו בכפיפה, ועתים אף היה מסובב כסאו קמעה ומטה ראשו. או אז היה הגרא”ז היילפרין מזכיר לפניו שמות של אנשים הזקוקים לישועה, בהם רבים שמעבר לים, בארה”ב, מקום כהונתו ברבנות מלפנים, והיתה זו שעת רצון להזכיר לפניו לטובה ולהפקד בדבר ישועה ורחמים. אף יהודים נוספים באים היו להיוושע אז אצל רבינו³.

אמנם כן כתב הרה”ק רבי יהודה ליב איגר מלובלין זי”ע בספרו 'שבט מיהודה' בפרשתינו (ליל שבת תרט”ט, ועני”ש בארוכה)⁴:

”שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא (שבת יב)... 'כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו, כאילו נעשה שותף להקב”ה במעשה בראשית'. וידוע ההלכה פסוקה, שותף מה שעשה עשוי, ונמצא שהמתפלל בערב שבת, דהיינו שצריך להתפלל על איזה דבר ולזעוק אל המלך להושיעו ממצוקתו.

”אמנם אם אומר 'ויכולו' שהוא הטהרות דעובדא דבראשית, דהיינו שמכיר בכח קדושת השבת מי ברא אלה, שבזה מפיה הנשמת רוח חיים בכל המעשה בראשית כנ”ל⁵. ובה נעשה שותף להקב”ה, אינו צריך להתפלל ולזעוק עוד אל המלך, כי כביכול הש”י בעצמו מעיד עליו שהוא שותף עמו כביכול, ושותף מה שעשה עשוי, יוכל בכח זה גופא לרפאות ולהושיע לעצמו, בעצמו, בכל צרכיו, בלי שום זעקה ותפלה, ורפואה וכל הישועות קרובים לבא.

ומוסיף שם עוד דברים נפלאים הנוגעים לנו בשבת זו - שבת בראשית:

”ויש לומר שהרפואה הזאת קרובה לבא ביחוד על מחלת דלקת הריאה ר”ל, על פי הידוע מאמרם ז”ל (חולין טט). למה נקרא שמה ריאה שמאירה את העינים. ועיקר ענין מאירה את העינים, היינו

על הרה”ק רבי שלמה קע מזוועהיל זי”ע מסופר⁶:

”הקידוש של הזוועהילער רבי, מוניטין יצאו לו בירושלים כולה, אבל לא רבים זכו להשתתף בו. אמת, שבזמנים כתקנם לא היו בני ירושלים צובאים על דלתותיו בלילי שבתות, שקועים היו איש איש בביתו ובעיניו, אבל החסידים הקרובים שחפצו קרבתו בכל עת, השתדלו להיות נוכחים בקידוש.

”בשנים המאוחרות יותר, כאשר התפלל בביתו, מזבן מאליו כי רצו הכל להישאר לקידוש. אמנם, מטעם הכמוס עמו, עתים שלא היה רבינו מניח לאף אדם להיות עמו במחיצתו בשעה נשגבה זו. מעשה בבחור אחד שרצה להישאר בבית רבינו בשעת הקידוש, אבל רבינו הסתובב בבית אנה ואנה ולא קידש עד שפנה אליו ואמר לו: 'הרי אביך ממתין בבית לשובך...!'

”הנושא עורר ענין גדול עוד יותר, כאשר גילה רבינו אפס קצהו ממדרגת הקידוש שלו. היה זה כאשר הגיע פעם אחת מקורבו הגה”ח רבי אפרים זלמן היילפרין ז”ל בשעת סעודת ליל שבת קודש, בכדי לעורר רחמים על ענין נחוץ אחד. אמר לו רבינו: 'חבל שלא הגעת קודם, לפני קידוש'. תמה הגרא”ז היילפרין ורצה לדעת מה נשתנתה שעת סעודה משעת קידוש.

”נענה לו רבינו: 'כבר אמרו חז”ל (שבת קיט), כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו, מעלה על הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, והלא ההלכה היא ששותף, מה שעשה עשוי! בשעת קידוש אפשר לפעול הכל!⁷.”

”מאז אותה שבת, עשה לו הרב היילפרין מנהג של קבע לבוא ולהיות נוכח מדי שבת בשבתו בשעת הקידוש. מגיע היה כבר לתפילה בבית המדרש דחסידי סלונים, ומלואו את רבינו לביתו אחר התפלה. בבית רבינו היה משתהה עד לאחר בציעת הפת. מעולם לא ניאות לשבת בשולחנו של רבינו ורק התיישב על כסא מאחוריו. לאחר

(א) ספר 'סודי עולם' - תולדות צדיקי זוועהיל, חלק א עמוד 394-395.

(ב) וראה בספר 'תפארת שלמה' (לשמחת תורה, על הפסוק 'ולכל המורא הגדול, ד”ה וזה הרמז): "וואת הברכה אשר ברוך משה, פירוש, שהיה מברך לבני ישראל בזה שיהיה להם בכל דור צדיק יסוד עולם, איש אלקים את בני ישראל, שיהיה צדיק מושל על מדת אלקים כביכול, הקדוש ברוך הוא גזור וצדיק מבטל (ראה מועד קטן טו). וזה שאמרנו 'כל האומר ויכולו כו' נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כי הצדיק הוא המושל ביראת אלקים, וכמו שהשותף יכול למחות בחבירו שלא יעשה דבר נגד רצונו, כן גם כן הצדיק יכול למחות ולבטל כל גזירות רעות ולהשפיע טובות וחסדים, אמנ". ועיני עוד 'נועם אלימלך' פרשת נח ד”ה או יאמר 'ואל אמו'.

(ג) יסוד הדבר מצוי כבר בשם הרה”ק החוזה מלובלין זי”ע, כמובא בספר 'אור לשמים' (פרשת שופטים על הפסוק 'על פי שנים

במחיצתו

לקט עדויות מופלאות וזכרונות מאלפים
ממחיצתו של גאון ישראל ופארו

שר התורה רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

מחדש חידושים

"זכיתי אני להיות עד ראיה, ולראות איך שהפך לילות לימים בעבודתו הקדושה של יצירת הכתבים, שאליה היה נאמן במסירות נפש גמורה..."

סדר יומו של זקני רבי יוסף ז"ל היה מחולק ללימוד, פלפול עם תלמידים, אבל בעיקר ומועל לכל, לכתובת חידושי תורה שלו. הסדר המושלם בדעותיו ועמקות הבנתו אפשרו לו להבין את הקשר שבין ענין לענין, דברים שלענין כל היו סמויים.

בבענין עלתה גדולתו לפסגה עילאית עד מאוד, ומשם יצא שמו לעולם הגדול. כאן הופיעו ספריו הראשונים, אשר גילו את גאונותו הרבה ואת מוחו המזוהר. כאן נהפך לעילוי לגאון הדור. הניצוץ שהביא אותו נהפך לשלהבת רבה.

הוא היה מקדיש את כל לבו ונפשו לנגלה ולנסתר שבדברי אלקים חיים. ביתו היה מלא קולי קולות של לומדים ומתפללים רבים, או שהיתה שולטת בו דומיית מוות, שעה שהיה יושב וכותב את חידושיו...

לאחר עבור היום הוא היה חש את עצמו חפשי לעשות את כל מה שהיה ברצונו לעשותו; וכאשר כולם היו הולכים לישון, היה יושב ליד שולחן עם גליון נייר לפניו, עם העט והדיו, כאדם העושה בתוך שלו, והיה ממשיך לעבוד על כתבי היד שלו, שהיו מפעלו העיקרי. הוא היה הולך לישון בשעות הבוקר המוקדמות...

היות שכל חדר בדירתו היה נהפך לחדר מיטות למשך הלילה, היה נוהג לעסוק בכתובה בחדר של בית הדין, שהיה מחובר בדלת אל דירתו. זה היה נוח מאוד עבורו, אלא שמנהג זה לא נמשך זמן רב.

לאחר שאחדים מאנשי הקהילה ביקשו לנקום בזקני על מלחמתו למען עניי העיר בהפקעת מחירי הדירות, וסגרו את הדלת המפרידה בין דירתו לבין לשכת בית הדין (ראה בארוכה בגליון 'אברך' גליון י', מאמר 'עיר העדינה'), יצר המצב החדש אי נוחות גדולה לזקני ז"ל. ברם, הוא לא ראה בזה כל אסון העשוי למנוע ממנו את עבודתו בלילות. בשבילו היתה מספקת כל קרן זווית בכל מקום שהוא, ודי היה לו בכסא לשיבה ובפינת שולחן לידו.

זקני הרבנית ע"ה היתה הראשונה שהיתה קמה בבוקר וידיה היו תמיד מלאות עבודה עד שעת לילה מאוחרת, לאחר שכולם מכבר היו במיטותיהם. מלאכתה האחרונה יום יום היתה התקנת העששית של הנפט עבור זקני, שאותה שעה היה מתחיל בעבודתו, עבודת עריכת כתביו. היא היתה מניחה על השולחן גם ספל קפה ועוגת שמרים פשוטה, בתקווה כי יאכל אותה. זו היתה צריכה להשלים את ארוחת הערב שלו, שאף היא היתה כוללת ספל קפה ועוגת שמרים אחת בלבד. כרגיל היה שותה את הקפה

במשך הלילה; אבל, בעוגה היה נוגע רק לעיתים נדירות...

(נכד רבינו ר' דוד מארגנשטערן ז"ל בזכרונותיו)

שינתו של רבינו כיצד נראית? הוא שוכב לישון, וכעבור איזה דקות יורד ממתנו, מדליק את הנר, ומתיישב לכתוב חידושים. כאשר כבה הנר חזר למושב, ושוב קם והדליק את הנר ורשם דבריו. בנוהג זה עבר עליו כל הלילה. הוא פשוט לא יכל להירדם, כי מוחו פעל ללא הפסק, ולו למעט.

כד בדיחה דעתיה התבטא באזני קרוב משפחתו הרה"ג ר' יעקב דוד קליינער זצ"ל, שהתגדל בביתו: "מקנא אני בך, שיכול אתה לישון..."

(מפי נכדו הג"ר ישראל קליינער ז"ל מירושלים)

סיפר צורב אחד מן המיוחדים, שהשתוקק להיכנס אל רבינו, אך הרבנית סירבה לתת לו רשות כניסה, וכך אמרה: "הרב עוסק כעת בכתבת חידושי תורה, ופניו כלפי הכותל, ומרוב ההעמקה לא ירגיש מהנעשה סביבו. כך מסוגל הוא לכתוב במשך שש שעות!". רק כאשר הפציר בה, הרשתה לו להיכנס, ואכן התגלתה לפניו מחזה נשגב זה.

(מפי הרה"ג ר' יחזקאל געלדזעהלער זצ"ל ראש ישיבת 'אור ישראל' בקווינס ובעמח"ס 'קדשי יהושע', ששמע מהג"ר ישראל יצחק פיקארסקי זצ"ל)

סיפר הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שבדידה היה עובדא: בהיותו בעיר קראקא והוא צעיר לימים, לקחו אביו בשבת בבוקר אחר התפלה לביתו של רבינו, להתברך בברכת שבתא טבא. קרה פעם והרבנית יצאה החוצה ואמרה כי הרב נח כעת ואי אפשר להיכנס. ביקש האב שתירשה להם להיכנס עם בנו, כדי שיראה כיצד ישן גדול בתורה... כשנכנסו התגלה לעיניהם מחזה נהדר: רבינו יושב על כסאו וישן, אך ידיו פועלות ומתנועעות כמי שכותב חידושי תורה!...

(ספר 'האהבה לתורה' עמוד 106)

בקיאות בירושלמי כאומן בלי כלים

"ואנא ידענא ואמינא, אשר מזה נוכל לשפוט ולהשליך מבט חודר על עוצם גאונותו וקדושתו, כי בעת ישיבתו הנה בעיר וינא כאומן בלי כלים, ולא

נמצא תחתיו אף ספר אחד הדרוש למלאכה קדושה וכבדה כזאת, כי אם ש"ס קטן בבלי דפוס ווארשא וירושלמי דפוס שקלאוו, פרש אור הגהותיו על התלמוד ירושלמי".

(חתן רבינו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל, בהקדמתו לגליוני הש"ס זרעים - ווינא תרפ"ד; מועד - ווינא תרפ"ז; נשים - ווינא תרצ"ז)

לפי הפצרתו של הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, החל זקני זצ"ל לכתוב את 'הגהות הירושלמי', אף כי באותו זמן לא היו לידו הספרים שלו. רבי מאיר אריק היה מזכיר לו מפעם לפעם, כי הוא היחיד שיכול לקחת על עצמו את התפקיד הזה, ולמעשה הצליח להתחיל 'בהגהות', וכפי שאמר זקני אז, שהוא כאומן בלי כלים...

כל התורה - על רגל אחת

מחזה נהדר היה לראות את רבינו והגאון רבי מאיר אריק זצ"ל יוצאים יחד בלילות לשאוף אור צה, כאשר באותה הלילה היו משוחחים בדברי תורה. הדבר היה מפורסם אצל כל תושבי העיר, עד שהיו מי שעקבו אחריהם והאזינו לדברי התורה שקלחו מפיהם כמעין המתגבר.

פעם אחת, בעת הליכתם במשעולי עיר וויען, עקבתי מאחוריהם, ברצוני להחכים משיחותיהם של שני גאונים הללו. שמעתי את הגר"מ מברר אצל רבינו על מאמר חז"ל מסוים, איה מקום כבודו בש"ס.

רבינו התעמק ברעיוניו למשך כעשר-חמש עשרה דקות, ואז נענה: "איין בבלי איז עס נישטא...".

(הרה"ח ר' יוסף דייטשער ז"ל מווינען - מאנס, ספר 'שיח זקנים' חלק ט עמוד שכג)

סיפר הגאון רבי אהרן יהודה ווילנער זצ"ל, שפעם אחת התלווה אל דודו הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל בעת שהלך לטייל עם רבינו בעיר וויען. בתוך השיחה עלתה שאלה מסוימת, והקדים הגר"מ להביא ראיה לדבר מירושלמי המובא בתוספות באיזהו מקומן.

רבינו, שהיה מרא דכולא תלמודא, וגם כל רז דירושלמי לא הוה אניס ליה, התפלא והצטער על שלא היו נהירים לו דברי הירושלמי באותה שעה.

הניח רבינו את ראשו על ידו ונשען על מקלו, הרהר מעט ותון רגעים אחדים הכריז: "אה! אה!", ולשון הירושלמי החל קולח מפיו בעל פה, כאילו ספר פתוח לפניו...

(ספר 'שיח זקנים' חלק א עמוד סמג)

ותיאר הג"ר אהרן יהודה את המחזה בהתפעלות:
"אילו אומר שמשמע רבינו את המילה 'ירושלמי'
עד שהתחיל לצטט את כל הנאמר שם, ארך חצי
דקה, יהיה זה לשון גזמא, הדבר לא ארך יותר מכמה
רגעים..."

(תלמידו הרה"ח ר' יעקב נסנצווייג שליט"א מומאנסי)

בית הזכרון

סיפר הרבני המופלג בתורה רבי משה ברייער
מווינא, בשם רבו הרה"ג ר' הרשלי שמערלר זצ"ל
מוויען, שפעם אמר לו הגר"י ענגיל, שהוא היה חוזר
על כל הש"ס בכל שלשה חדשים, והיות שכעת
נאסר לו על פי הרופאים להעמיק ולעיין בתורה מפני
חולשת בריאותו, לכן נודע לו כעת שהוא זוכר הרבה.
כי מקודם לכן היה תדיר חוזר על לימודיו וכותב את
חידושו, ולא היה לו זמן להכיר את 'כח הזכרון' שלו.
ועוד אמר לו הגר"י ענגיל: שאם חס ושלום יאבד
הש"ס, יכול הוא להחזיר את כולו מתוך זכרונו, עם כל
דברי רש"י, עם כל חילופי הגירסאות - - -

(ידידנו הג"ר שמעון הירשלער שליט"א מלונדון בספר
'גשמי ברכה' שבסוף ספר 'שה לבית', עמוד תקלח)

מרבני בווינא, לספר בהתפעלות: "במשך שלש או
ארבע שעות היה מדבר כל כך הרבה תורה כשטף מים
רבים, שהיה אפשר לכתוב מזה ספר שלם".

(מפי בנו הר"ר אבא לייטער שליט"א מפלטבוש-ירושלים).

סיפר הישיש הרה"ח ר' שלמה ראזין ז"ל: ששמע
בצעירותו בשנת תרפ"ד, שפעם כשהלך הגר"י ענגיל
ביום חג השבועות לדרוש בבית הכנסת בקראקא,
בדרך הליכתו הקשה לו אחד קושיא על הגמרא
בסוגיא דמתן תורה (שבת פז-פט). כשבא הגר"י
לבית הכנסת, והתחיל לדרוש, הקדים ואמר, שאחד
הלומדים הקשה לו קושיא זו בדרך לבית הכנסת,
והאריך לתרץ את הקושיא בחריפות ובקיאאות נפלאה
בכל מיני אופנים, עד שנמשכו הדברים כשתי שעות,
ושכח לגמרי לדרוש על הענין שעליו הכין את עצמו
לדרוש...

(הגר"ר שמעון הירשלער שליט"א, שם עמוד תקלו)

סיפר לי הרה"ח ר' אברהם לאנגזאם ע"ה, ששמע
מרבני הגאון ר' שמואל דערשאוויץ זצ"ל אב"ד
מישלעניץ, שהיה תלמידו של הגאון רבי יוסף ענגיל
זצ"ל, שכשהיה הג"ר יוסף מספיד אחד שנפטר, היה
מקשר נימא בנימא ולא היה יכול להפסיק ההספד.
לכן היה אומר על הנפטר שיקחו אותו כבר לבית
החיים - 'נעמט'ס אים אוועק פון דא"... היינו שעל
ידי זה יפסיק ההספד.

(שיח זקנים' חלק ו עמוד שלב)

דף גמרא בחליצת התפילין

סיפר נכד רבינו ר' דוד מארגנשטער ז"ל: "בזמן
שסידר רבינו אחרי התפלה - התפילין של יד ושל
ראש, חזר אז על דף גמרא אחד!"

(מפי בנו ר' יוסף מארגנשטער ז"ל)

"לעצמך - כח המחמיר; ולאחרים כח המתיר"

בתשובתו של רבינו בענין שביעית בזמן הזה
(קונטרס ג פיסקא פה), כותב רבינו בין היתר על הרבנים
שהחמירו בענין העבודה בשביעית בימים ההם:

"ואני אומר לא מן השם הוא זה, ועל עצמו יש
להחמיר, אבל לא לאחרים (ראה גליני הש"ס ברכות כב.
ד"ה אמר). ומה גם לרבים בדבר הנוגע לחייהם כמו זה,
ועיין משנה ביצה (א), מה נעשה לבית אביך שהיו
מחמירין על עצמן ומקלילין לכל ישראל כו'. ומזקנים
אתבונן, בסידור האר"י ז"ל (סידור ר' שבת, סדר ישיבה ד"ה
צריך שישלים), וז"ל: לעולם תראה, לעצמך לתפוס כח
המחמיר, ולאחרים כח המתיר, עכ"ל.

אני זוכר, כי בשנות העולם הראשונה, כשהיינו
גרים בווינא, באסיפה של רבנים מפולין ששהו שם
באותו הזמן, הציע אחד הרבנים הנוכחים לקרוא
לתענית ציבור ביום מסויים. זקני ז"ל הסכים לרעיון
של הכרזת תענית צבור, אבל בתנאי שזה יהיה צום
של הרבנים בלבד ולא של הציבור הרחב...

(נכד רבינו ר' דוד מארגנשטער ז"ל בזכרונותיו)

"הרב מו"ה יוסף ענגל ראב"ד קראקא, הגאון
הזכרון הגדול, ולו רגל על לשונו ש"ס בבלי וירושלמי
ספרא וספרי וכו', ולא היתה קריאה אשר שגבה
ממנו, ונאמן עליו עדותו אשר שמעתי ממנו שלא
שכח שום דבר מעודו ועד היום. והניח אחריו צנא
מלא ספרא מאה ואחד במספר בפלפול וכללי הש"ס
ואגדה וקבלה".

(הגאון רבי מנחם מאנדל קרענגיל זצ"ל מקראקא,
מבאי ביתו של רבינו, בספרו 'שם הגדולים השלם'
ח"ב עמוד 256)

ידידי הרב הגאון רבי יוסף בלומנפלד ז"ל ראב"ד
בפה תל-אביב, שהיה תלמידו של הגאון רבי יוסף
ענגיל סיפר לי, כי כשהיה צריך רבו לברר דבר תורה
עמוק, היה מעביר במחשבתו במשך שעה - שני
התלמודים. ושוב אמר לי, שכאשר אמר חידוש
בדיוקו של רש"י היה מעביר האגודל על האצבע
הסמוכה, כאלו תופס דברי רש"י באצבעותיו, בחינת
'ותלמודו בידו'...

(עלי תמר' - זרעים א בהקדמה, עמוד 13)

דורש טוב לעמו

"פיו היה תמיד ממלל רברבן, בקיאותו העצומה
היתה להפליא, היה סוקר בסקירה אחת כל הש"ס
בבלי וירושלמי ספרא וספרי ותוספתות. לו היה איש
לפניו אשר ירשום את כל אשר העלה במו פיו, כי אז
נגלו לפנינו תעלומות חכמתו - בספרים אין מספר.
אנכי זכיתי כמה פעמים לשבת ולשמעו רובי תורתו,
ואסלדה בחילה בהעלותי על זכרוני, איך יצאו מפיו
כמו מים חיים, העלה פנינים יקרים מים התלמוד".

(הגאון רבי יואל פינק זצ"ל ר"מ בישיבה' תורה ודעת',
שזכה לקבל תורה מפי רבינו בקראקא, בהקדמה
ל'חוסן יוסף' מהדורת ניו יארק תש"ה)

הוא מרגלא בפומיה דהגאון רבי זאב וואלף
לייטער זצ"ל אב"ד פיסטבורג, שזכה לקבל תורה

וכך היה מתאר הרה"ח ר' יחזקאל רייך ז"ל
מדעמביץ, שנכח פעם כאשר באו לפני רבינו זיע"א
בווינא והרצו לפניו שאלה בענין מסוים, והיה הדבר
לפלא רב כיצד האריך רבינו בפרטים ופרטי פרטים
לפי צד אחד. וכאשר סיים להציע את כל פרטי הצד
הראשון עד שלא השאיר מקום למחשבה אחרת,
התחיל להציע צד שני, וכמעשהו בראשונה גם כאן
נכנס לעומק הדברים על כל פרטיהם ודקדוקיהם
בגאונות שאין כדוגמתה.

כל העומדים שם השתוממו על המחזה המופלא
והתפעלו מכח הניתוח העצום והעמקות הנפלאה
שהתברך בהם רבינו.

לאחר מכן הלכו השואלים והציעו שאלה זו לפני
הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, שהכריע מיד והשיב
תשובה קצרה וברורה.

(מפי נכדו ידידנו החשוב הרה"ח ר' איטשע וואלף ז"ל)

ואמנם כן בענותנותם הרבה של שני המאורות
הגדולים, הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל ורבינו זיע"א,
העריצו והעריכו זה את זה בכל לב, עד כי כל אחד
קינא בחברו קנאת סופרים על גדלותו ועל מעלותיו,
וראו עצמם במדרגה קטנה ופחותה מרעהו.

פעם התבטא הגר"מ זצ"ל בפני רבינו: "מקנא אני
בכם, על יכולתכם להאריך אריכות גדולה כל כך בכל
משא ומתן של תורה, ולמצוא צדדים וצדדי צדדים
לכל ענין..."

השיב רבינו לעומתו: "אדרבא, מקנא אני בכם,
שבכוחכם להשיב מיד תשובה קצרה, למצוא תיכף
את המסקנא הנדרשת ולפסוק במהירות כדת של
תורה..."

(הרה"ג ר' אברהם יונה שווארץ שליט"א אב"ד קהל
ישראל בווינא, ששמע מפי רבו הגאון רבי חנוך דוב
פאדווא זצ"ל אב"ד לונדון)

מקור טהור

שמעתי מפי הגה"צ רבי אברהם משה באב"ד זצ"ל
אב"ד גורא הומורא ואחר כך רב בעיר יפו, שיצא לו
להיות פעם בווינא בערב יום הקדוש בסעודתו של
הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א בעל ה'אתון דאורייתא'
ובית האוצר' ועוד הרבה ספרים, שהתגורר בסוף
ימיו בווינא, ובתקופה ההוא ישבו להם הרבה מגדולי
גאליציע בעיר וויען.

ורבים מגדולי ישראל ישבו אז בשלחנו הטהור
של הגר"י ענגל בערב יום הכיפורים, והגה"ק היה אז
בדיחא דעתיה עליו - ובודאי הוא שאותו צדיק היה לו
ממה להיות בדיחא דעתו בזמן כזה - והכריז שיגידו
ה'עולם' איזה חסידישע מעשה, עובדא מסיפורי
החסידיים או ממנהגיהן של החסידיים, והוא ימצא
לכולם מקור טהור בדברי חז"ל.

ואכן תלמידי חכמים ולומדים לא היה חסר שם,
ותיכף התחילו להביא לפני ענינים ועובדות ומנהגי
חסידיים, והגאון זיע"א ברוח בינתו, היה מוצא לכל

מעדנים' וכו', הלא גם שתי התפלות נצרכות הנה, כי האדם צריך שלא יהיה בעל הנאה ומבקש מעדנים, וגם צריך שיהיה לו שלימות התורה, ואילו מלשון המדרש משמע דבתפלה שלא יכנסו מעדנים לחוד סגי.

ונראה, כי רבי הזכיר בדבריו שתי מעלות: (א) קנינית - של 'עשה טוב' (תהלים לד, טו), במה שיגע בעשר אצבעותיו בתורה. (ב) שלילית - של 'סור מרע' (שם), במה שלא נהנה מעולם הזה וכו'. ואם כן, כיון שהכתוב הקדים ה'סור מרע' ל'עשה טוב', וכן השכל מחייב שסבת קנייית השלימות היא ביעור הפחיתות (עיין ראשית הכמה שערי התשובה פ"ב אות כד; תולדות יעקב יוסף פרשת מסעי ד"ה בפסוק). ואם כן דברי רבי מסודרים שלא בדקדוק לכאורה, בזכרו תחילה מה שיגע בעשר אצבעותיו בתורה, ואחר כך מה שלא נהנה מעולם הזה.

ועל כן נראה, שרבי נתפאר באמת רק במעלה הקניינית לבד - במה שיגע להשיג דיני התורה. אולם לאיש אשר לא הסיר הכח התאווני מקרבן, ואם כן אי אפשר לו לקרות דיני התורה מעל נפשו - מפאת מכסה הכח התאווני הפרוש עליהם², ואם כן בהיותו רוצה לדעת דיני התורה, מוכרח הוא איפוא להתייגע בהשגתה, ואין ביגיעתו כל כך כדי התפארות. ולא כן רבי - התפאר בדבר נעלה ונשגב מאוד, וזה כי אם כי לא נהנה מעולם הזה אף באצבע קטנה, ואם כן איפוא זיכר הכח התאווני והעבירו מקרבן לגמרי, והיה אפשר לו לקרות דברי התורה מעל נפשו - ולדעתם בלי שום יגיעה, עם כל זה מפאת רצונו הגדול בעבודת השם יתברך לא חפץ בהשגה כזאת, כי אם בחר יותר בהשתדלות עצמו - לעמול ולהתייגע בהשגת התורה, ולא שאב השגת התורה מפנימית נפשו, אם שהיה זה אפשר לו.

וזהו שאמר 'גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה', אם ש'לא נהניתי מעולם הזה' וכו' - ואם כן זיכרתי הכח התאווני הפרוש על נפשי, והיה אפשר לי לדעת דיני התורה מקריאתם בנפשי - שלא על ידי שום יגיעה, ועם כל זה בחרתי יותר לקנות התורה על ידי יגיעה גדולה בעשר אצבעותי.

**הרוצה להשיג תורה ללא יגיעה
יתפלל להעביר ממנו התאוונות**

ולפי זה נלמד איפוא מדברי רבי, כי יש עצה לבא לידיעת דיני התורה בלי יגיעה ולימוד, וזה על ידי זיכרון הכח התאווני הפרוש על הנפש, ואז מאיליו יקרא את כל דברי התורה הכתובים עליה וכו"ל.

ואם כן איפוא, האיש אשר הוא מתפלל אל השם יתברך שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, הנה בוודאי מבוקשו שהשם יתברך ישפיע לו השפעת תורה יותר מכפי ערך יגיעתו, כי ההשגה כפי היגיעה לבד אין צורך להתפלל עליו, כי כבר ברית כרותה - יגעתי ומצאתי תאמיין (מגילה ו:). ועל כרחק שהמתפלל שיכנסו דברי תורה וכו' - רצונו בהופעה אלק"ת, ושתושפע לו שפע התורה מן השמים. ואם כן איפוא, כיון שרוצה בידיעת תורה כזאת הנשפעת מן השמים - ולא באה מהתייגעות ולימוד והשתדלות, אם כן עד שהוא מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, הלא יש עצה לפניו שיתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, רוצה לומר שיזכה להעביר הכח התאווני וחפץ בקשת מעדני העולם הזה, ואז מאיליו יוכל לקרות כל דברי התורה מעל נפשו וידעם בלי יגיעה כלל. וזהו שאמר עד שאדם מתפלל שיכנס תורה וכו' יתפלל שלא יכנסו מעדנים וכו', ואם כן שפיר שייכים דברי המדרש הנ"ל לדברי רבי הנ"ל, והענין נכבד בעזרת השם יתברך.

יקרא, וצריך האדם רק להעביר את המכסה ההוא, ואז מאיליו יקרא הכתב הנכבד ההוא... והכח התאווני הוא המכהה קדושת הנפש ומכסה את הכתב הרוחני הנפשי הנכבד ההוא, ואם יזכה האדם לבער את הכח התאווני מעל נפשו, הנה אז מאיליו יקרא את כל התורה הכתובה עליה, עיין עוד שם.

אם צדיקים מחוייבים במצוות בעולם הבא
בגמרא כתובות (קג), בשעה פטירתו של רבי כו', אמר, נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה כו'. מאי טעמא, כל בי שמשי הוי אתי לביתיה.

עיין גליון הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל (שם) בשם **ספר חסידים** (סימן תשכט) שכתב: והיה נראה בבגדי המודות שהיה לובש בשבת, ופוסט את רבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשיים ממצוות (עיין שבת קנא), כי צדיקים חיים (עיין ברכות יח), ופוסטרים בקידוש.

ועיין שבת (שם), דנאמר הך ד'במתים חפשי' (תהלים פח, ו) - כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות - על דוד מלך ישראל. ואולם קאי שם על הגוף³, עיין שם, אבל הנפש שבעולם העליון, יש לומר שפיר דמחוייב במצוות.

ועיין משנה אבות (פ"ה מ"ז), יפה שעת אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא. ולומר דגם בעולם הבא יש קיום מצות - אבל הוא רק בתורת אינו מצווה ועושה, ולכן יפה כו' דגדול המצווה ועושה כו' (קידושין לא). - גם כן קשה, דאם כן אכתי איך הוציא רבי את החיים המחוייבים בקידוש, הא הוי ליה אינו מחוייב בדבר, ואינו מוציא את המחוייב ידי חובתו (ראש השנה כט.). ועל כרחק דצדיקים אחרי מיתתם חייבים במצוות.

ואולם יש לומר, דלפום צערא אגרא (אבות פ"ה מ"ג), ולכן לפי שאין בעולם הבא יצר המסית לעבור, לכן אין העבודה חשובה כל כך ויפה שעה אחת כו' בעולם הזה - דהיא עבודה גדולה של כבישת היצר.

ועיין פסיקתא רבתי פיסקא דחנוכה (אות ג), אמר רבי חמא בר יוסי, אין בין צדיקים החיים לצדיקים המתים אלא הדיבור בלבד כו'. ומשמע גם כן כספר חסידים הנ"ל, דאם לא כן, הא טובא יש ביניהם - חיוב המצוות כולם.

יש לומר עוד כונת הספר חסידים, דצדיקים במיתתם קרוים חיים (עיין ברכות שם), וכאילו הם בחיים עדיין, ורק כאשר הם בעולם העליון, פטורים מן המצוות מפאת המקום, כי לא נאמרו המצוות בעולם העליון, ומה שאין כן בירדם לעולם הזה, עדיין עליהם חיוב המצוות כבתחלה, כי בעולם הזה יש חיוב המצוות לכל ישראל חי, וגם הצדיק הרי חי הוא, ועל כן כי אתי רבי לביתיה שפיר נתחייב אז בקידוש, והיה יכול להוציא גם כן, וכבר דנו לזעין אליהו (עיין שו"ת חתם סופר ח"ו סימן צח ד"ה אבל; שו"ת טוב טעם ודעת מהדורא תליתי ח"ב סימן רלד), ואין להאריך.

**מעלת רבינו הקדוש שהתייגע בתורה
אף שהיה יכול לקרות דיני התורה מעל נפשו**

איתא בכתובות (קד), בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי מעולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי וכו'. ובתוספות שם (ד"ה לא) כתבו וז"ל: דאמרין במדרש (עיין תנא דבי אליהו רבא פרק כו), עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ומיית עלה הא דרבי, עכ"ל. ולכאורה מה זה ענין להא דרבי, ואטו לולי הא דרבי לא נודע כי בקשת המעדנים היא דבר בלתי ראוי.

ועוד קשה אומרו 'עד שאדם מתפלל שיכנס תורה וכו', יתפלל שלא יכנסו

א) דהגמרא נונתן טעם למה אין מחללין את השבת על דוד מלך ישראל מת - לצורך קבורת גופו - משום ד'במתים חפשי', והיינו, דכיון דהגוף כבר נפטר מן המצוות אין מחללין את השבת לצורכו. ב) ראה **שב דנחמנא** אות ה פיסקא מח-מט: "... כי נפש הישראלית היא ספר תורה שלימה מאן, וכבר נכתבו עליה כל דיני התורה, ואך מ'ק' פרוש עליה - המ'ק' את הכתב הרוחני ההוא לבלי

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגדו"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com

אלפים זכו כבר לישועות

עם הבטחתו הפלאית של גאון הגאונים רבי יוסף ענגיל זי"ע למקיימי צוואתו בהדפסת ספריו

זה הזמן לבחור את הישועה שלך

- משתתפים**
 כעת בהדפסת ספרי רבי יוסף ענגיל זי"ע כצוואתו
- נזכרים**
 במעמד התפילה האדיר על הציון בהילולא
- זוכים**
 כעדות גדולי הדורות להבטחה הפלאית בישועות מעל לדרך הטבע

בהכוונת גדולי הדור שליט"א יקבלו התורמים ספר מיוחד מהצדיק - לברכה וסגולה בבית הכמות מוגבלת. אל תפספסו! **מיוחד ונדיר!**

חייגו עכשיו:

1800-200-855

a1800200855@gmail.com

הישועה שלך בכוח התורה